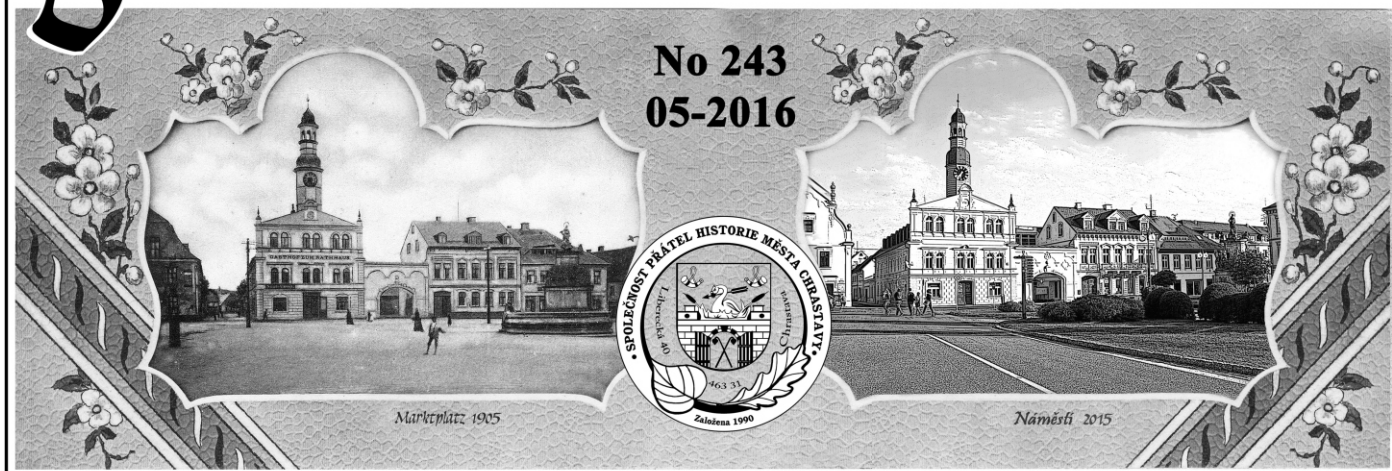

Bulletin společnosti přátel historie města Chrastavy

Napoleonské války a jejich místo v dějinách Chrastavy (Kratzau)

V prvním patře rodného domu
malíře Josefa Führichta,
znovupostaveného po požáru
v roce 1802, se na zárubních jedné z dveří
v prvním patře zachoval tužkou psaný nápis:

1813

**Den 20. August abends 8 Uhr
kamen die ersten feindlichen
Franzosen**

(1813 / 20. srpna v 8 hodin večer / přišli
do města první nepřátelští Francouzi).

Co byly napoleonské války, jejich příčina a průběh v celosvětovém kontextu.

Souhrnný název "Napoleonské války" zahrnuje mnoho válečného běsnění v různých částech Evropy, Asie, v Egyptě, ale i např. v Jižní Americe v letech 1803 – 1815.

Samotnou příčinu válek lze shledávat již v období okolo roku 1789, kdy proběhla Velká francouzská revoluce a kdy se z Francie stala tzv. konstituční monarchie (Konstituční monarchie je forma monarchie, ve které je moc panovníka stanovená a omezená ústavou (z lat. constitutio - ustanovení, ústava). Respektuje zvoleného nebo dědičného monarchu jako hlavu státu. Moderní konstituční monarchie většinou uznávají systém „trias politica“ neboli rozdělení moci, kde je monarcha buď hlavou moci výkonné nebo má pouze roli představitele.

Napoleon byl poprvé jmenován armádním velitelem v letech 1796-1797, a to při tažení do Itálie. Šlo více méně o úsilí exportovat revoluční ideologii dál do Evropy, ale také o pokus zabrat nové území a navázat tak na úspěšné rozšíření impéria Karla Velikého (742-814). Přitom pochopitelně narazil na odpor stávajících feudálních režimů.

Napoleon I. Bonaparte
*15.8.1769 - † 5.5.1821

Historická data ve zkratce:

- 1789 první koalice proti Francii, spojili se císař Svaté říše římské a pruský král
1798 Napoleonovo egyptské tažení
1798 druhá koalice – Rusko, Rakousko, Velká Británie
1803 - 1805 invaze do Anglie
1804 Napoleon se nechal korunovat císařem Francie
1805 třetí koalice - Británie, Rusko, Švédsko, Rakousko (21.10. námořní bitva u Trafalgaru - porážka Francie kapitánem Nelsonem)

Napoleonská vojska však táhnou dál na východ - bitva tří císařů - 2. prosince 1805 - bitva u Slavkova (Napoleon Bonaparte - Francie, car Alexandr - Rusko, František I. - Rakousko). Drtivá porážka vojska koalice (v bitvě bojovalo přes 160 tisíc vojáků, výsledek 20 tisíc mrtvých).

- 1806 čtvrtá koalice - Prusko, Rusko, Anglie (Francie vyhrává většinu bitev)

Dále již podrobněji.

14. června 1807 dosáhl Napoleon rozhodujícího vítězství proti čtvrté koalici u Friedlandu ve východním Prusku. Jejím následkem byl v červenci uzavřen tzv. Tylžský mír, který téměř zlikvidoval Prusko jako samostatný stát, neboť přišlo o velkou část svého území. Na území, jež získalo Prusko při trojím dělení Polska, vzniklo Varšavské knížectví. Z Ruska a Francie se stali dočasní spojenci.

1812 Tažení do Ruska. V poslední den roku 1810 Rusko otevřelo své přístavy a uvalilo clo na francouzské zboží. Uvolnilo tím kontinentální blokádu a Francie v tom viděla

nepřátelský akt. Výrazně se tím zhoršily vztahy obou zemí a začaly válečné přípravy. 24. června 1812 Napoleon s 600 tisíci muži, z nichž asi jen polovina byli Francouzi, přešel řeku Němen. Rusové proti tomuto vojsku mohli postavit zatím jen 220 tisíc mužů, proto začali ustupovat.

U Smolenska 16.-17. srpna 1812 došlo k větší bitvě, která skončila jen pochybným úspěchem Francouzů, přičemž utrpěli mnohem vyšší ztráty než Rusové. Ruská armáda byla stále bojeschopná.

29. srpna 1812 převzal velení armády generál Kutuzov. Brzy poté se Rusové u vesnice Borodino v rychlosti opevnili.

Bitva u Borodina 7. září 1812 (bitva u řeky Moskvy) neskončila rozhodným vítězstvím ani jedné strany, ale obě utrpěly ohromné ztráty. Oba protivníci označovali bitvu za svoje vítězství a Kutuzov za ni byl povýšen na maršála.

Rusové ale den po bitvě ustoupili a vydali Francouzům Moskvu, kterou poté někdo podpálil. Dodnes není jasné, zda Francouzi či Rusové. Rusové odtáhli do Tarutina, kam další ruské odvozy přivedly do armády 180 tisíc rekrutů.

13. října 1812 Rusové porazili u Tarutina maršála Murata. Když se to Napoleon dozvěděl, tak vytáhl na jih ke Kaluze, aby zde svedl bitvu. Bitva u Malojarslavce 23. října pro Napoleona znamenala spíše prohru, a tak se dal na ústup z Ruska. Následné ruské ofenzívy, kterých se účastnili i partyzáni, způsobily Francouzům ohromné ztráty, které byly znásobeny i mrazy, jež poprvé udeřily 5. listopadu. 26. a 27. listopadu Napoleon přešel za těžkých bojů a ztrát řeku Berezinu. Zachránilo se sotva 30 tisíc Napoleonových mužů.

Tažení skončilo pro napoleonské vojsko katastrofou nedozírných důsledků.

Bitva u Borodina 1812, výřez z panoramatického obrazu autora Franze Roubanda.

1812–1814 Válka šesté koalice.

Koncem prosince roku 1812 se od Francouzů odtrhli Prusové a v lednu 1813 se odtrhli i Rakušané. V únoru příštího roku vznikla protifrancouzská koalice Ruska a Pruska, ke které se během několika týdnů přidala Anglie a Švédsko, čímž vznikla šestá koalice. Napoleon nakonec shromáždil armádu, jež měla 350 tisíc mužů, ale už to nebyla tak silná armáda jako dříve. Ruská armáda postoupila do Pruska a Polska a jala se pronásledovat ustupující armádu francouzskou. Velení se ujal opět Barclay de Tolly, jehož předchůdce generál Kutuzov zemřel 28. dubna 1813. Zbytky Velké armády, jež se zachránily z ruského tažení, se přemístily za Odru a stahovaly se k Labi, aby bránily Německo. 17. března vyhlásilo Francii válku Prusko a pruský král vyzval německou šlechtu a lid k svržení francouzského jha. Němci se opravdu vzbouřili proti Napoleonovi. V dubnu 1813 Napoleon se znovu vytvořenou Grande Armée (Velkou armádou) zahájil ofenzivu do Saska. 2. května porazil rusko-pruskou armádu u Lützen, 7. května obsadil Drážďany a 21. května znovu porazil spojence u Budyšina. Po bitvě u Budyšina došlo k vyhlášení příměří a pod patronací rakouského kancléře knížete Metternicha byl svolán do Prahy mírový kongres. Ať už záměrně nebo v důsledku nepříznivých okolností k jednání nedošlo. Francouzi využili krátkého příměří k doplnění stavů, a to především jezdeckta, které bylo v první jarní fázi tažení největší slabinou francouzských sil. 12. srpna vyhlásilo Rakousko Francii válku. Vrchním velením spojeneckých armád byl pověřen rakouský maršál Karel Filip Schwarzenberg. 26. a 27. srpna se pak Napoleonovi podařilo porazit rakouskou tzv. českou armádu (224 000 mužů) pod velením Karla knížete ze Schwarzenbergu u Drážďan. (Právě toto období se týká i pobytu napoleonského vojska v Chrastavě).

Po bitvě se Napoleonův generál Vandamme vydal pronásledovat ustupující českou armádu do Čech, ale v bitvě u Chlumce 29. a 30. srpna byl jeho sbor zničen a on zajat. Napoleon se poté stáhl k Lipsku, kde byla ve dnech 16. až 19. října 1813 svedena bitva u Lipska, jež se stala největší bitvou napoleonských válek a skončila pro Francouze katastrofou. Zemřelo zde přes 70 tisíc Napoleonových vojáků, dalších 30 tisíc padlo do zajetí. Na druhé straně padlo přes 30 tisíc mužů a stejný počet mužů bylo i zmrzačeno.

Po bitvě u Lipska se zbytek Německa přidal ke spojencům a Napoleon se stahoval k Rýnu. Čtyři dny před Vánocemi přešli spojenci Rýn a začátkem ledna 1814 vstoupili do Francie. Za ústupových bojů Napoleon několikrát spojence porazil a donutil je, aby se stáhli zpět, ale zastavit jejich postup už nedokázal. Bitva u Remeše byla jeho posledním úspěchem. 30. března spojenci vyhráli bitvu o Paříž, která další den kapitulovala. Napoleon Bonaparte byl zrovna v zámku Fontainebleau, když se o kapitulaci hlavního města dozvěděl. Na nátlak svých generálů se 11. dubna 1814 vzdal a byl poslán s tisícem gardistů na ostrov Elba. Na francouzský trůn se vrátili Bourboni a novým králem se stal Ludvík XVIII. 1. října byl zahájen Vídeňský kongres, jež měl přerozdělit Evropu mezi vítězné velmoci.

Všemu však ještě nebyl konec.

Napoleon a jeho věrní utekli 26. února 1815 z Elby, vyloďili se u francouzských břehů a sestavili novou armádu proti Ludvíku XVIII. Bez jediného výstřelu dokázal ovládnout Paříž a stát se opět vládcem Francie. Jeho rozpínavost definitivně zastavila 18. června 1815 bitva u Waterloo, kde byl definitivně poražen, stal se vězněm Angličanů a byl poslán nyní oficiálně jako vězeň na ostrov Svatá Helena, kde roku 1821 zemřel. Na trůn se podruhé vrátil Ludvík XVIII.

Průběh napoleonských válek v Chrastavě a okolí.

Pro Chrastavu, ale i pro většinu okolních obcí, znamenala léta napoleonských válek především mnohá tažení spojeneckých i napoleonských vojsk krajinou. I když přímé válečné střety naše okolí minuly, pomineme-li drobné šarvátky, nevyhnuły se mu požadavky na stravu pro vojáky i pro koně a na ubytování. Tyto nároky byly většinou vynucovány ze strany nepřátelských vojsk pod pohrůzkou vypálení města.

Rok 1813 byl pro Chrastavu velmi smolný, neboť jí prošla vojska hned několikrát.

Rozsáhlá Resselova kniha *Heimatskunde des Reichenberger Bezirkes (Vlastivěda libereckého okresu)* uvádí tyto podrobnosti:

2. června 1813 prošlo francouzské vojsko o síle 1700 mužů z Liberce přes Chrastavu do Hrádku a dále do Drážďan, které byly od května obsazeny Napoleonem.

15. srpna 1813 opustil Napoleon Drážďany a 19. srpna přijel do Žitavy. Dal si zavolat starostu Hrádku nad Nisou (Grottau) Johanna Josefa Niederleho a s pomocí tlumočníka vyzvídal, kdo je majitelem panství, zda jsou v Čechách Rusové, jaké jsou v okolí vojenské posádky atd. Na otázku, zda milují obyvatelé rakouského císaře, hradecký starosta odpověděl: "Ano, hned po Bohu je pro nás ze všech nejdražší." To určitě Napoleona nepotěšilo.

V té době vešlo do Hrádku 3000 Francouzů, a to jak pěchota, tak i jezdeckto a dělostřelectvo. Usadili se v Doníně a poblíž Grabštejna, menší skupinky dorazily až do Chrastavy. V Dolní Chrastavě došlo ke srážce s větším oddílem rakouských husarů. Rakušané se stáhli na Bedřichovku a tam zaujali postavení. Francouzi pak při ústupu zpět k Hrádku nad Nisou rabovali, takže mnoho obyvatel prchalo z domů do polí a lesů.

Krátce po rozhovoru s hradeckým starostou Johannem Josefem Niederlem odjel Napoleon téhož dne se svým doprovodem přes Lückendorf, Petrovice a Kněžice do Jablonného v Podještědí.

Jablonné se stalo jediným českým městem, kde francouzský císař pobýval, i když se tam zdržel pouze několik hodin a téhož večera kolem 10. hodiny byl již opět v Žitavě.

Lovecký zámek Pachtů z Rájova v Jablonném v Podještědí se stal jediným místem v našem okolí, kde osobně pobyl Napoleon I. Bonaparte, a to 19.8.1813. Zámek byl postaven v 1. polovině 18. století, od roku 1751 sloužil z nařízení Marie Terezie jako poštovní stanice.

Použitá literatura:

Vydra F. a kol.: *Chrastava - kapitoly z historie města a jeho okolí*

F.Ressel: *Heimatskunde des Reicherberger Bezirkes*
Bulletin SPHMCH 108 (8/2003)

Reichenberger Zeitung, 24. August 1913- 4. September 1913
Geschichte des k. und k. Husaren-Regimentes Kaiser
Nr.1,1898

Bulletin Československé napoleonské společnosti, číslo 58
listopad 2013

Dr. Stefan Krause: *Poznámky o nepřátelském vpádu spojeneckých polských a francouzských oddílů v Chrastavě v roce 1813*

Písemnosti a materiály z archivu pana P. Kněborta, Liberec

Pokračování připravujeme v příštím Bulletinu.

Mimo jiné se dočtete o krvavé potyčce mezi rakouskými a Napoleonovými vojáky v tzv. Maierhofu v Chrastavě. Také vám prozradíme, kde byl postaven v r. 1913 nejvýznamnější válečný pomník připomínající napoleonské války v našem okolí.

Pro Bulletin SPHMCH volně zpracoval Ivan Vydra, 2015-2016.

Spolupráce Pavel Kněbort, soukromý badatel.

Bulletin společnosti přátel historie města Chrastavy

No. 243 bylo vydáno v květnu 2016

Vydává jako přílohu Chrastavských listů a pro svoji potřebu Společnost přátel historie města Chrastavy. Toto číslo připravil: Ivan Vydra ve spolupráci s Pavlem Kněbortem, Jana Zahurancová

Napsat nám můžete na e-mail: sphmch@volny.cz

